REPENSAR EUROPA (4): Els límits culturals

written by Joan Fonollosa | 22 de juny de 2019

Aquest és el quart article d'una sèrie de sis que ha dut a terme l'autor. Podeu llegir el primer en el següent enllaç, el segon al següent enllaç i el tercer aquí.

En un article anterior d'aquesta sèrie he parlat dels límits geogràfics d'Europa; ara parlaré dels límits culturals –mentals, si es vol dir així– que són molt més significatius per definir el projecte.

I és que, si alguna cosa és el projecte europeu, és un projecte polític al servei d'un projecte cultural. Un projecte enormement complex, com ja es va palesar a l'article anterior, però alhora d'una gran solidesa, si se sap gestionar bé.

Ara bé, quina és la base comuna de tota aquesta diversitat? Crec que el resum últim del projecte són els drets humans, que impliquen la llibertat, amb la corresponent responsabilitat dels propis actes, la tolerància envers els altres i com a conseqüències finals de tot plegat, la democràcia i la pau. Aquest és el programa de fons.

Sovint es parla de les arrels cristianes d'Europa. Crec que és un error. L'Europa cristiana deixa de banda una part important i significativa del projecte (gran part dels Balcans) i planteja de manera gairebé irresoluble el cas de Turquia, per no parlar de la llarga tradició jueva europea. Els valors esmentats més amunt són cristians, però també musulmans, jueus, budistes … D'altra banda, exigeixen una tolerància religiosa total, ja que es tracta d'un afer estrictament privat, tot i que, en ús de la llibertat de cadascú, no es poden prohibir els actes públics de culte. Per dir-ho gràficament, la processó de Corpus té el mateix dret a ocupar l'espai públic que la manifestació de l'U de maig o una marató

urbana organitzada per un centre comercial; encara que hi hagi molta gent a qui no interessa cap de les tres coses.

Pel que fa al sistema econòmic ha d'estar basat en el lliure mercat, amb les correccions socials necessàries: l'estat del benestar –un invent europeu– és irrenunciable, amb les correccions necessàries per fer-lo viable, per descomptat.

Un error que cal evitar al meu entendre és creure que aquests valors, especialment la democràcia, són universals. És un error del món occidental, que ha costat moltes guerres i molt de patiment, creure que el que és vàlid per a nosaltres ho és per a tothom: es va cometre fa segles amb el cristianisme i l'estem cometent amb la democràcia. Creiem que com que la democràcia és el millor sistema polític per a nosaltres, ho ha de ser forçosament per a tot el món, i no és cert: un sistema de partits a l'estil europeu (o nord-americà) xoca amb la mentalitat dels països de tradició confuciana, per exemple; fins i tot l'Islam té dificultats per adaptar-s'hi. L'experiència ho demostra: tret dels Balcans i Tunísia (el país islàmic geogràficament més proper a Europa) la democràcia ha fracassat a tots els països islàmics on s'ha intentat. Per tant, no hem de repetir l'error de fer una mena de neocolonialisme democràtic: cada país, i cada cultura ha de trobar el seu propi camí. La democràcia és condició necessària (no suficient) per formar part d'Europa, però no és necessàriament una panacea que valgui per a tothom.

Un altre element distintiu d'Europa és la diversitat lingüística, que ha de comportar un plurilingüisme quasi natural. Un plurilingüisme que no és només una riquesa cultural: també és una eina per obtenir una visió més ampla, oberta i tolerant del món, capaç d'entendre millor la complexitat. Europa s'ha de treure de sobre la dictadura de la llengua anglesa i recuperar la seva riquesa lingüística original. És absurd que un portuguès, un espanyol, un català i un italià (i fins i tot un romanès) hagin de parlar en anglès per entendre's. S'han de patrocinar programes escolars que

habilitin a tots els europeus per a, com a mínim, entendre i llegir les llengües més properes a la seva pròpia; de fet ja hi ha programes que van en aquest sentit, com l'EuroCom. I l'anglès (o potser l'alemany?) seria només la *lingua franca* per relacionar-se amb els parlants de zones diferents.

Els límits d'Europa, doncs, han de ser més culturals que polítics i ja no diguem geogràfics. Si Europa ha de ser un artefacte polític –que evidentment ho ha de ser– els límits de les unitats polítiques que la componguin s'han d'adaptar als límits culturals i no al revés.